

Johdatusta laaja-alaiseen osaamiseen

Asmo Roponen

Jyväskylän yliopisto, kemian laitos

Tiivistelmä: Laaja-alainen osaaminen on nykyisten opetussuunnitelmien keskeistä sisältöä, jonka kehittymistä opettajien edellytetään tukevan omassa opetuksessaan. Tämä artikkeli toimii johdattelena katsauksena laaja-alaiseen osaamiseen tutkimuskirjallisuuden avulla. Aluksi selkeytetään laaja-alaisen osaamisen määritelmää, minkä jälkeen tarkastellaan sen tarvetta ja kehittymistä sekä siihen liittyviä haasteita. Lopuksi esitellään, miten laaja-alainen osaaminen esiintyy koulutuspoliittisessa selonteossa ja peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmien perusteissa.

Avainsanat: laaja-alainen osaaminen, tulevaisuuden taidot, koulutus

1 Johdanto

Alati muuttuvaan maailmaan sopeutuminen vaatii kykyä omaksua uusia tietoja, taitoja ja käytänteitä. Uuden teknologian, globalisaation ja muun kehityksen myötä kasvavien vaatimusten lisääntyminen on aiheuttanut huolta ihmisten jakautumisesta niihin, joilla on riittävät valmiudet toimia yhteiskunnassa ja niihin, jotka eivät pysy muutosten tahdissa vaan ovat ennemminkin niiden armoilla. (OECD, 2021) Tällaisen polarisaation torjumiseksi useat kansainväliset toimijat ovat katsoneet tarkoituksenmukaiseksi määritellä kaikille ihmisille välttämättömät valmiudet, joilla pyritään takaamaan riittävä osaaminen niin yhteiskunnassa kuin työelämässä toimimiseen (Miettinen et al., 2021).

Tässä artikkelissa perehdytään lyhyesti laaja-alaiseen osaamiseen, jota pidetään yhtenä keinona vastata näihin tulevaisuuden haasteisiin. Koska aihe on tärkeä mutta kohtalaisen heikosti tunnettu, artikkelilla pyritään selkeyttämään laaja-alaisesta osaamisesta käytävää keskustelua avaamalla käsitteen määritelmää ja esittelemällä sen merkitystä tutkimuskirjallisuuden valossa. Aihetta tarkastellaan niin työelämän kuin siihen johtavan koulutuksenkin näkökulmasta.



2 Osaaminen

2.1 Osaamisen määrittely

Osaamiselle löytyy useita määritelmiä kuten ”tietojen, taitojen ja asenteiden summa, jotka vaikuttavat henkilön kykyyn suorittaa velvollisuuksiaan, toisin sanoen, olla pätevä”, ”kyky suorittaa tehtäviä odotusten mukaisesti” tai ”kyky vastata menestyksellä eri tilanteiden asettamiin vaatimuksiin hyödyntämällä sekä kognitiivisia että ei-kognitiivisia osa-alueita.” Kun osaamisen katsotaan rakentuvan kokonaisvaltaisesti eli koostuvan sekä käytännön- että ajattelun taidoista, sille voidaan löytää kolme keskeistä ominaisuutta: (Sá & Serpa, 2018)

1. Osaaminen on suoraan yhteydessä suorituskykyyn.
2. Osaaminen edellyttää lukuisia taustatietoja ja -taitoja.
3. Osaaminen on se prosessi, jolla näitä tietoja ja taitoja käytetään sopivalla tavalla.

Osaamisen käsitettä voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta. *Käytännön tasolla* osaaminen kehittyy käytännössä, työskentelyn ja harjoittelun avulla. Henkilön omat luonteenpiirteet vaikuttavat osaamisen kehittymiseen ja tätä kehittymistä voidaan havainnoida tarkastelemalla muutoksia henkilön käytöksessä. *Yleisellä tasolla* pyritään löytämään ne taidot ja ominaispiirteet, joita henkilö tarvitsee menestyäkseen tietyssä tilanteessa. (Sá & Serpa, 2018)

2.2 Osaamisen luokittelu

Osaaminen voidaan jakaa kahteen luokkaan: ammatilliseen ja laaja-alaiseen osaamiseen. (Sá & Serpa, 2018)

Ammatillinen tai tekninen osaaminen on osaamista, jota kertyy vain tietyissä olosuhteissa (Sá & Serpa, 2018). Esimerkiksi autolla ajamiseen, pianon soittoon tai laboratoriotyöskentelyyn liittyy teknistä osaamista, jonka kehittyminen edellyttää autoa, pianoa tai laboratorio-olosuhteita. Tämä osaaminen kehittyy työskentelyn ohessa ajan kuluessa, kun opitaan hyvät käytänteet ja tekeminen muuttuu enemmän rutiniiniksi. Tällaiselle osaamiselle on kuitenkin ominaista, että se on hyödynnettävissä vain sellaisissa ympäristöissä, missä se on hankittukin (Sá & Serpa, 2018).

Laaja-alainen osaaminen on puolestaan osaamista, jota voidaan hyödyntää missä tahansa tehtävässä riippumatta siitä, miten kyseinen osaaminen on hankittu. Tällaista yleishyödyllistä osaamista vaaditaan tyypillisesti melkein kaikkialla ja se toimiikin pohjana ammatillisen osaamisen kehittymiselle. Joitakin esimerkkejä tällaiseen osaamiseen liittyvistä taidoista ovat johtaminen, kommunikaatio, ongelmanratkaisu, ryhmätyöskentely ja luovuus. (Sá & Serpa, 2018)

3 Laaja-alainen osaaminen

Kasvatus- tiede- ja kulttuurijärjestö Unescon mukaan laaja-alaiset taidot ovat sellaisia, joita ”*ei tyypillisesti pidetä mihinkään yksittäiseen alaan erikseen kuuluvana ja joita voidaan hyödyntää laajalti eri tilanteissa*” (UNESCO, 2013). Näitä koulutuksen tarjoamia yleisiä valmiuksia voidaan kutsua monella nimellä (Jääskelä et al., 2018). Pehmeät taidot, avainosaaminen, 21. vuosisadan taidot, globaali osaaminen sekä suomalaisissa opetussuunnitelmissa käytetty laaja-alainen osaaminen ovat joitakin esimerkkejä puhuttaessa samasta asiasta (Whittemore, 2018). Näillä kaikilla tarkoitetaan osaamista, jonka koulutus tarjoaa alasta riippumatta ja jota voidaan hyödyntää monessa eri tilanteessa.

Useat toimijat ovat pyrkineet määrittelemään laaja-alaiseen osaamiseen kuuluvia yleispäteviä taitoja (Jääskelä et al., 2018). Merkittäviä ovat Unescon lisäksi olleet suuret kansainväliset toimijat kuten Maailman talousfoorumi, Euroopan unioni ja OECD, jotka ovat omalta osaltaan tutkineet laaja-alaisen osaamisen merkitystä elämän eri osa-alueille ja tehneet niiden pohjalta johtopäätöksiä tarvittavista taidoista (Whittemore, 2018). Esimerkiksi Euroopan unioni on rahoittanut monia projekteja (muun muassa ATS2020, Keystart2work ja SOCCES) luodakseen erinäisiä listauksia tulevaisuudessa tarvittavista taidoista.

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD on osaltaan tutkinut avoimia työpaikkailmoituksia selvittääkseen, millaista osaamista työmarkkinoilla vaaditaan. Tutkimusten perusteella yleisimpiä toimenkuvissa vaadittavia taitoja olivat kommunikaatiotaidot, ryhmätyötaidot ja järjestelmällisyys. Kognitiiviset taidot kuten analyttisyys, ongelmanratkaisutaidot, johtaminen ja esitystaidot olivat myös kysytyjä. Digitaatioita edellytettiin laajasti, mikä vahvistaa käsitystä digitaalisuuden lisääntymisestä kaikilla aloilla. (OECD, 2021)

Kansainvälisten toimijoiden näkemykset tulevaisuudessa tarvittavissa taidoista ovat varsin yhtenevät ja sisältävät useimmiten digitaatioita, ongelmanratkaisun,

aloitekyvyn, oppimaan oppimisen, kulttuuritietoisuuden, sinnikkyuden, sosiaalinen älykkyyden, luovuuden, kriittisen ajattelun ja sopeutuvuuden. (Whittemore, 2018)

Merkityksellisten taitojen joukkoon voitaisiin katsoa kuuluvan myös sellaiset taidot kuten empatia, joka on osana tunne- ja sosiaalista älykkyyttä ja oppimaan oppimista. Se on kuitenkin jo olennainen osa työn ja arjen arvoja aivan kuten rehellisyys, vastuunotto, arvostus ja tietoisuus sekä enemmänkin osa ihmisen luonnetta ja siten vaikeammin opeteltavissa oleva asia. (Whittemore, 2018)

Laaja-alaista osaamista voidaan luonnehtia seuraavilla piirteillä: (Whittemore, 2018)

- Se on siirrettävissä eri alakohtaisten, maantieteellisen, työnteon ja elämän kontekstien välillä.
- Se liittyy tyypillisesti sosiaalisiin ja henkilöiden välisiin suhteisiin.
- Se on useiden opetussuunnitelmien taustalla, normaalisti oppiaineisiin hajautettuna, mutta voidaan tarvittaessa koota yhteen esimerkiksi yhteisöllisen ongelmanratkaisun muodossa.
- Sen ilmentäminen vaatii kommunikaatiota, jota ilman se jää huomiotta ja aliarvostetuksi.
- Se on välttämätön työkalu missä tahansa merkittävässä ja äkillisessä muutoksessa.
- Se on helpommin havaittavissa ja kehitettävissä kuin rehellisyyden kaltaiset luonteenpiirteet.
- Sitä opitaan kokemuksen ja harjaantumisen kautta.
- Sen kehitys on yhteydessä ihmisen omaan itsetietoisuuteen ja -tuntemukseen.

Laaja-alainen osaaminen kattaa siten suuren joukon moniulotteisia taitoja, osa teknisempiä ja osa persoonallisempia (OECD, 2021). Laaja-alaista osaamista voidaan pitää ihmisen henkilökohtaisen kehittymisen kulmakivenä ja perustana tietojen ja taitojen hyödyntämiselle (Whittemore, 2018).

4 Laaja-alaisen osaamisen haasteita

Merkittävimmät tutkimuskirjallisuudessa esille nousseet haasteet laaja-alaisen osaamisen kehittämiseksi ja painottamiseksi ovat yhteisen ymmärryksen puute, tehottomat opetustavat ja arvioinnin vaikeudet (Chan et al., 2017). Näiden lisäksi myös itse laaja-alaisen osaamisen ideaa on kritisoitu (Jääskelä et al., 2018).

4.1 Ymmärryksen puute

Vaikka kirjallisuudessa on kiinnitetty paljon huomiota laaja-alaiseen osaamiseen, sen käsitteellistämässä ja määrittelemässä ei ole yhtä selkeää linjaa. Samasta asiasta puhutaan useilla eri nimillä: yleinen, ydin, avain, siirrettävä, ammatillinen ja ominaisuus, taidot, kyvyt, osaaminen joinakin esimerkkeinä. Kyseisiä termejä käytetään ris-tiin virallisissa asiakirjoissa ja koska varsinaisesta määritelmästä ei ole yhdenmukai-suutta, samoja osaamisia löytyy useista eri listauksista. (Chan et al., 2017; OECD, 2021)

Pelkkä yhteisten termien löytäminen ei kuitenkaan vielä riitä, sillä osapuolet saat-tavat käsittää ne eri tavoilla. Esimerkiksi tieto- ja viestintäteknologiset taidot (TVT) tulkitaan henkilön taustasta riippuen eri tavoin. Kaupallisen alan opiskelijat mieltävät TVT-aidot kyvyksi käyttää tietokoneohjelmistoja ja julkaista materiaalia verkossa, kun taas teknisten alojen opiskelijat katsovat siihen kuuluvan paljon teknisemmän osaamisen, kuten ohjelmoinnin ja laitteiden kokoamisen. Fysiikassa ongelmanrat-kaisu puolestaan tulkitaan taidoksi hyödyntää matematiikkaa ja fysiikan teorioita, kun taas oikeustieteessä se on laintulkintaa ja lakiteknistä osaamista. (Chan et al., 2017) Näin ollen samoilla sanoilla puhuminen voi käytännön tasolla tarkoittaa aivan eri asioita.

4.2 Tehoton opetus

Kouluissa annettava opetus on tyypillisesti hyvin teoreettista ja harvalla opettajalla on kykyä johdatella, opettaa ja arvioida laaja-alaista osaamista, vaikka olisikin oman alansa ammattilainen. Opiskelijat ovat myös vakuuttuneita siitä, että käytännönlähei-semmän kokemuksen omaavat opettajat ovat arvokkaampia heidän omalle oppimi-selleen, sillä heiltä löytyy kokemusta todellisen maailman käytänteistä ja mahdollista sisäpiiritietoa alasta. On kuitenkin vaikea löytää opettajia, joilla olisi sekä kokemusta reaali maailman käytänteistä että tarvittavaa tutkimustietoa laaja-alaisen osaamisen opettamisesta ja arvioinnista. (Chan et al., 2017)

4.3 Arvioinnin vaikeus

Omat haasteensa tuo laaja-alaisen osaamisen arviointi. Oppijoiden teoreettista tietä-mystä on helppo mitata, koska selkeästi rajatun asiasisällön opiskelu yhdessä samaan tahtiin muiden kanssa määrittää tarkat oppimistavoitteet ja pitää oppijoiden väliset osaamiserot yleensä pieninä. (Chan et al., 2017) Sen sijaan laaja-alaisessa

osaamisessa oppijoiden väliset osaamiserot voivat olla hyvinkin suuria, mikä johtuu heidän erilaisista lähtötasoistaan. Osaamistasojen suuri vaihtelu ja epäselvyys siitä, miten esimerkiksi ryhmätyötaitojen kaltaista laaja-alaista osaamista tulisi mitata, tekevät laaja-alaisen osaamisen kouluopetuksesta haastavaa. (OECD, 2021) Riskinä on, että kun arvioinnissa huomioidaan vain helposti mitattavia asioita, laaja-alainen osaaminen jää taka-alalle. Usein oppijat ymmärtävätkin laaja-alaisen osaamisen arvon vasta valmistumisensa jälkeen. (Chan et al., 2017)

4.4 Ideaan kohdistunut kritiikki

Laaja-alaisen osaamisen käsite itsessään on saanut kritiikkiä. Erään näkemyksen mukaan nopeasti muuttuvassa maailmassa ei voida tietää, mitä taitoja tulevaisuudessa tarvitaan, minkä vuoksi yksittäisten taitojen esiin nostamisen ja niihin panostamisen sijaan pitäisi keskittyä elinikäiseen oppimiseen ja sen tukemiseen. Laaja-alaisen taitojen siirrettävyyttä eri olosuhteiden välillä on myös kyseenalaistettu, sillä niidenkin voidaan katsoa olevan tilannesidonnaisia siinä missä ammatillisen osaamisenkin. (Jääskelä et al., 2018)

5 Tarve laaja-alaiselle osaamiselle

Maailman muuttuessa niin ennakoitujen kuin yllättävienkin tapahtumien seurauksena yhteiskunta on jatkuvassa muutoksessa. Tekniikan kehitys, taloustilanteen vaihtelu, pandemiat ja maailman konfliktit vaikuttavat suoraan työmarkkinoilla vaadittavaan osaamiseen esimerkiksi etätöiden ynnä muiden erityisjärjestelyiden lisääntyessä. (OECD, 2021)

Teknologisen kehityksen on arvioitu tekevän tulevaisuudessa osan työtehtävistä tarpeettomiksi ja niihin tähtäävistä koulutusurista hyödyttömiä, mikä haastaa entistään koulujen opetussuunnitelmia (Chan et al., 2017). On ennustettu, että vuoteen 2030 mennessä sosiaalisten taitojen arvostus nousee, kun tekoäly ja koneet hoitavat entistä enemmän työtehtäviä. Menestyminen edellyttää tuolloin sellaisia taitoja, joita koneet eivät voi ainakaan vielä jäljitellä: luovuutta, kekseliäisyyttä, sinnikkyyttä, konfliktien ratkaisua sekä epäselvyyden ja epävarmuuden hallintaa. (Whittemore, 2018)

Koulutuksessa on perinteisesti painotettu enemmän teknistä kuin laaja-alaista osaamista. Käytännöllisiin ratkaisuihin panostavat työnantajat ovat tämän vuoksi olleet huolissaan siitä, etteivät teoreettisemmin suuntautuneet korkeakoulututkinnot anna riittäviä valmiuksia toimia nopeasti muuttuvilla aloilla, koska

vastavalmistuneilla korkeakouluopiskelijoilla on erilainen käsitys työelämässä vaadittavista taidoista verrattuna työnantajiin. (Chan et al., 2017)

Korkeakouluista valmistuneille tehdyistä kyselytutkimuksista onkin havaittu, ettei koulutus ole tarjonnut riittäviä työelämässä vaadittavia taitoja ja osaamista (Jääskelä et al., 2018). Ongelmana on esimerkiksi se, etteivät odotukset laaja-alaisesta osaamisesta kohtaa työmarkkinoilla. Vastavalmistuneet saattavat pitää tärkeimpinä osaamisinaan päätöksenteko- ja ongelmanratkaisukykyjä, kun työnantaja puolestaan katsoo tärkeimmäksi TVT- ja kommunikaatiotaidot. (Sá & Serpa, 2018) Tämä on johtanut monissa maissa koulutuspoliittisiin muutoksiin, joissa koulutusta ja työntekoa on tarkasteltu lähemmin. Tarkastelun tulosten perusteella on päätetty alkaa tukea enemmän opiskelijoiden laaja-alaista osaamista sekä korostaa koululaitosten ja paikallisten yritysten välistä yhteistyötä, sillä niiden avulla on katsottu pystyttävän ennakkoimaan ja samalla myös vaikuttamaan tulevaisuuden osaamistarpeisiin. Lisäksi monissa korkeakouluissa on otettu käyttöön työelämäprofessoreja, joiden tarkoituksena on houkutella työelämässä ansioituneita henkilöitä jakamaan omaa tietouttaan. (Chan et al., 2017)

Myös OECD katsoo työntekijöiden hyötyvän laaja-alaisesta osaamisesta ja pitää sitä avainasemassa työmarkkinoiden muutoksissa kuten uranvaihtoissa tai äkillisissä kriiseissä kuten koronaviruspandemiassa (OECD, 2021).

6 Laaja-alaisen osaamisen kehittäminen

Nykyinen koulutuksen kehityssuunta on kasvavassa määrin kohti laaja-alaista osaamista (Jääskelä et al., 2018). Laaja-alaiset taidot eivät kuitenkaan kehity juurikaan perinteisessä luento-opetuksessa, vaan ne pitää oppia aktiivisesti. Kokonaisvaltaista osaamista ei voi saavuttaa lyhyessä ajassa, vaan se kehittyy kokemuksen, reflektion ja palautteen avulla edellyttäen sekä oppijan omaa motivaatiota että aktiivista osallistumista. (Chan et al., 2017) Oppijan omalla toiminnalla on siis keskeinen asema laaja-alaisen osaamisen kehittymisessä, jolloin elinikäinen oppiminen ja konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukainen aktiivinen oppiminen ovat merkittävässä roolissa (OECD, 2021).

Laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen on useita pedagogisia malleja, joita yhdistäviä piirteitä ovat muun muassa vuorovaikutteisuus, ydinasioiden ymmärtämiseen tähtäävä aktivoiva opetus, yhteistoiminnallinen oppiminen, palautteen antaminen, oppimisen tuki, joustava arviointi, teorian ja käytännön yhdistäminen, yhteys todelliseen maailmaan ja todellisten ongelmien ratkaiseminen (Jääskelä et al., 2018).

Vuorovaikutteinen oppiminen kannustaa oppijoita aktiivisuuteen ja itsenäisyyteen, ja yhteistoiminnallisuus muiden oppijoiden kanssa kehittää sosiaalisten ja viestinnällisten taitojen kaltaisia laaja-alaisen osaamisen osa-alueita (OECD, 2021).

Oman aktiivisen toiminnan lisäksi myös oppimisympäristöllä on suurta merkitystä. Oppimista tukevalla ympäristöllä voidaan tuoda laaja-alaiset taidot selkeämmin esille, jolloin niiden arvostus sekä niissä kehittyminen paranevat. (Chan et al., 2017) Koulutuksessa laaja-alaista osaamista voidaan kehittää suoraan esimerkiksi hyödyntämällä monitieteisiä menetelmiä tai välillisesti samalla kun harjoitellaan alakohdasta osaamista (Sá & Serpa, 2018).

Arkielämän ilmiöiden, todellisen maailman sovellusten ja työperäisen oppimisen hyödyntäminen motivoi oppijoita sekä helpottaa alakohtaisten käsitteiden omaksumista. Arjessa tapahtuva informaali ja non-formaali oppiminen soveltuvat hyvin tällaiseen teorian ja käytännön yhdistämiseen. (OECD, 2021)

7 Laaja-alaisuus koulutuspoliittisessa selonteossa

Valtioneuvoston koulutuspoliittisessa selonteossa annetaan linjaukset koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi. Siinä esitellään osa-alueittain tulevaisuuden tavoitteet ja niihin tähtäävät toimenpiteet sekä arvio niiden aikaansaamista muutoksista vuoteen 2040 mennessä. (Valtioneuvosto, 2021) Selonteossa kiinnitetään kaikilla koulutusasteilla huomiota laaja-alaiseen osaamiseen.

Aina varhaiskasvatuksen alusta perusopetuksen päättymiseen ulottuvana toimenpiteenä esitetään perustaitojen vahvistamista ja niiden riittävyden varmistamista. Tavoitteena on, että kaikilla oppijoilla on valmiudet uuden oppimiseen, aktiiviseen kansalaisuuteen, jatko-opintoihin ja muuttuvaan työelämään. (Valtioneuvosto, 2021)

Oppivelvollisuusiän laajentuminen 18 ikävuoteen nähdään vahvistavan nuorten koulutus- ja osaamistasoa, mikä samalla helpottaa yhteiskunnassa ja työelämässä toimimista sekä jatko-opintoihin hakeutumista. Kun toisen asteen tutkinnosta muodostuu koulutuksen perustaso, osaamisesta tulee entistä vahvempi osa yritysten kilpailukykyä. Uusia osaamistarpeita nähdään syntyvän eri alojen rajapinnoille, jolloin ne edellyttävät useiden koulutusmuotojen osaamisen yhdistelyä. Toimenpiteenä tällaisella työelämän muutokseen vastaamiselle ehdotetaan koulutusasteet ja -alat ylittävien palveluntarjonnan ja osaamiskokonaisuuksien luomista. (Valtioneuvosto, 2021)

Korkeakoulutuksen laatu vaikuttaa selkeästi osaamistasoon. Korkeakouluopiskelijoiden laaja-alainen osaaminen on kuitenkin heikkoa ja geneerisiä taitoja mitanneen tutkimuksen mukaan lähes 60 prosentilla nämä taidot ovat vain tyydyttävällä tasolla.

Yhtenä korkeakouluille asetettuna tavoitteena onkin koulutus- ja osaamistason nostaminen, johon vaikuttavina toimenpiteinä esitetään oppimisen laadun jatkuva kehittäminen sekä opiskelijoiden geneeristen taitojen tavoitteellinen tukeminen. (Valtioneuvosto, 2021)

Asetettujen linjausten tavoitteena on, että vuoteen 2040 mennessä Suomi on edelläkävijänä uuden tiedon ja osaamisen tuottamisessa, käyttöönotossa ja soveltamisessa ja uusia ratkaisuja ja toimintatapoja syntyy yhdistämällä monitieteistä ja monialaista osaamista. (Valtioneuvosto, 2021)

8 Laaja-alainen osaaminen opetussuunnitelmissa

Suomalaisessa koulujärjestelmässä laaja-alaisella osaamisella on keskeinen asema. Opetussuunnitelmien mukaan se koostuu *”tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla.”* (Opetushallitus, 2016) Esimerkiksi hyvästä vuorovaikutusosaamisesta voidaan tämän määritelmän mukaan sanoa seuraavaa: (*Koulu kohtaa maailman*, 2011)

”Hyvässä vuorovaikutuksessa tarvitaan tietoa mm. kielestä tai kielistä, teknologian tarjoamista viestintäkeinoista sekä siitä asiasta, jota vuorovaikutus koskee. Tarvitaan taitoa käyttää kieltä tai kieliä sekä eri viestintävälineitä, tarvitaan kuuntelun ja ilmaisun taitoja jne. Tarvitaan myös hyvää ja kunnioittavaa vuorovaikutusta edistäviä arvoja, kuten esimerkiksi ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja jokaisen ihmisarvon tunnustaminen, kulttuurisen ja muun erilaisuuden hyväksyminen sekä totuuden arvostaminen. Vuorovaikutuksessa tarvitaan ystävällistä ja kuuntelevaa asennetta, kiinnostusta, kohteliaisuutta ja tilannettajua. Lisäksi tarvitaan halua toimia vuorovaikutuksessa, luottamusta omiin vuorovaikutustaitoihin ja kykyä käyttää koko kapasiteettiaan tilanteen edellyttämällä tavalla.”

Opetussuunnitelmiin on kirjattu laaja-alaiselle osaamiselle suurempia kokonaisuuksia edustavat täsmälliset osa-alue tavoitteet aina varhaiskasvatuksesta lukioon. Varhaiskasvatukselle, esiopetukselle ja perusopetukselle yhteisiä osa-alueita ovat: (Opetushallitus, 2016)

- ajattelu ja oppimaan oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Perusopetuksen puolella näiden lisäksi ovat *työelämätaidot ja yrittäjyys* sekä *kestävän tulevaisuuden rakentaminen* eli laaja-alainen osaaminen keskittyy koulutuksen alkuvaiheessa perusasioiden hallintaan siirtyen myöhemmin kohti tulevaisuuteen valmistautumista.

Lukioon siirryttäessä oppimisen painopiste siirtyy kohti laajempaa yleissivistystä, jolloin laaja-alaisen osaamisen tavoitteetkin vaihtuvat. Lukion opetussuunnitelman mukaisia laaja-alaisen osaamisen osa-alueita ovat: (Opetushallitus, 2019)

- globaali- ja kulttuuriosaaminen
- hyvinvointiosaaminen
- vuorovaikutusosaaminen
- monitieteinen ja luova osaaminen
- yhteiskunnallinen osaaminen
- eettisyys ja ympäristöosaaminen.

Opetuksen laaja-alaisuudella pyritään varmistamaan perusopetukselle ja lukiokoulutukselle laissa määrättyjen valtakunnallisten tavoitteiden toteutuminen. Perusopetuksen kohdalla nämä tavoitteet ovat: 1) kasvaminen ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen, 2) tarpeellisten tietojen ja taitojen hankkiminen sekä 3) sivistyksen, tasa-arvoisuuden ja elinikäisen oppimisen edistäminen (Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta, 2012). Lukiokoulutuksen tarkoituksena puolestaan on ”- - tukea opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja, taitoja ja valmiuksia. Lisäksi koulutuksen tarkoituksena on antaa opiskelijoille valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen.” (Lukiolaki, 2018)

Laaja-alaisen osaamisen tarkoituksena on siten taata oppijoille riittävät valmiudet toimia yhteiskuntansa jäseninä sekä kansalaisina muuttuvassa maailmassa. Kaikki oppiaineet ovat omalta osaltaan edistämässä laaja-alaisuutta, sillä tätä koulutuksen kannalta tärkeää tehtävää ei voida jättää minkään yksittäisen oppiaineen vastuulle.

Lähteet

- Chan, C. K. Y., Fong, E. T. Y., Luk, L. Y. Y., & Ho, R. (2017). A review of literature on challenges in the development and implementation of generic competencies in higher education curriculum. *International Journal of Educational Development*, 57(1), 1–10.
- Jääskelä, P., Nykänen, S., & Tynjälä, P. (2018). Models for the development of generic skills in Finnish higher education. *Journal of Further and Higher Education*, 42(1), 130–142. <https://doi.org/10.1080/0309877X.2016.1206858>
- Jääskeläinen, L., & Repo, T. (Eds.). (2011). *Koulu kohtaa maailman* [Oppaat ja käsikirjat 2011:16]. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/koulu-kohtaa-maailman>
- Lukiolaki, no. 714/2018 (2018). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180714>
- Miettinen, R., Pehkonen, L., Lang, T., & Pihlainen, K. (2021). Euroopan Unionin elinikäisen oppimisen avaintaidot, Eurooppalainen tutkintoviitekehys ja oppilaitosten opetussuunnitelmien kehittäminen. *Ammattikasvatuksen Aikakauskirja*, 23(2), 13–31.
- OECD. (2021). *OECD Skills Outlook 2021: Learning for Life*. OECD. <https://doi.org/10.1787/0ae365b4-en>
- Opetushallitus. (2016). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014* [Määräykset ja ohjeet 2014:96]. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perus-opetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus. (2019). *Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019* [Määräykset ja ohjeet 2019:2a]. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetus-suunnitelman_perusteet_2019.pdf
- Sá, M. J., & Serpa, S. (2018). Transversal competences: Their importance and learning processes by higher education students. *Education Sciences*, 8(3), 126. <https://doi.org/10.3390/educsci8030126>
- UNESCO. (2013). *TVETipedia Glossary*. Transversal Skills. <https://unesco.org/home/TVETipedia+Glossary/filt=all/id=577>
- Valtioneuvosto. (2021). *Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko* [Sarjajulkaisu]. Valtioneuvosto. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162995>
- Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta, no. 422/2012 (2012). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120422>
- Whittemore, S. (2018). *Transversal Competencies essential for future proofing the workforce* [Artikkeli]. <https://www.researchgate.net/publication/328318972>